

آیین نامه فقرزدایی و توان افزایی برکت (آفتاب)

فصل ۱- کلیات و اهداف

ماده ۱- تعاریف

الف) فقرزدایی: فائق آمدن بر فقر قابلیت (میزان برخورداری از قابلیت فردی شامل تجربه، مهارت، دانش و قابلیت محیطی یا فرصتهای انتخاب و مشارکت در عرصه های مختلف) و فقر درآمدی مطلق (میزان برخورداری یک فرد یا خانوار از حداقل نیازهای اساسی زندگی) در افراد محروم است. بطوریکه به واسطه انجام مجموعه‌ای از اقدامات نظاممند، درآمد کلیه اقشار اجتماعی افزایش متناسبی یابد و امکان انتخاب و مشارکت در فرصتهای اقتصادی و توزیع امکانات و منابع عادلانه برای آنها فراهم شود.

ب) معیشت پایدار: معیشت شامل قابلیتها، داراییها (سرمایه‌ها و منابع انسانی، اجتماعی، طبیعی، فیزیکی و ملای، دسترسی و حق دسترسی به آنها) و فعالیتهای لازم برای امرار معاش است. رهیافت معیشت پایدار، به عنوان یک رویکرد فقرزدایی، به داراییها و توانمندیهای مردم و جوامع توجه دارد تا در مقابل شرایط اضطراری و حوادث غیرمترقبه از انعطاف و قابلیت مواجهه لازم برخوردار باشند.

ج) توانمندسازی: فرایندی است که افراد یا گروههای هدف را قادر می‌سازد تا دسترسی و کنترل بیشتری بر منابع داشته و بتوانند بر شرایط پیرامون خود تاثیر بیشتری بگذارند. نتیجه توانمندسازی، افزایش قدرت تصمیم‌گیری، انتخاب فرایندها و درگیر شدن در همه مراحل اعم از اولویتبندی، برنامه ریزی، اجرا، پایش و ارزشیابی حائز اهمیت است.

د) مشارکت: به منزله حضور داوطلبانه افراد، گروهها و نهادها در فرایند تسهیل توسعه اجتماعی - اقتصادی است که در همه سطوح مختلف از قبیل برنامه ریزی، جمع آوری اطلاعات، اولویتبندی، تدوین پروژهها، فرایند اجرا، پایش و ارزشیابی مشارکت فعال و مستمر دارند.

ه) تسهیلگری: شناسایی و سازماندهی ذینفعان و فراهم آوردن زمینه‌های همکاری موثر آنان در فرایند اجرای طرحها و پروژهها است و فعالیتهایی نظیر حمایت ملای، انتقال دانش روز و فراهم نمودن زمینه گردش اطلاعات آزاد، در دسترس قرار دادن ابزارها و فن آوریهای متنوع، آموزش و توسعه مهارتهای برنامه ریزی، اجرا، تحلیل، پایش، ارزشیابی و مستندسازی را شامل می‌شود.

و) مشاور: اشخاص حقیقی یا حقوقی که طرف قرارداد طرحها و پروژههای فقرزدایی با بنیاد برکت برای فعالیت در چارچوب شرح خدمات و اجرای آیین‌نامه قرار می‌گیرند.

ز) **نهاد مجری:** نهادی است که توسط مردم و با مشارکت بنیاد برکت تشکیل می‌شود و امور اجرایی مربوط به پروژه‌های فقرزدایی و تامین معیشت پایدار مردم را بر عهده داشته و حمایت‌های ملای و تسهیلگری بنیاد برکت از طریق آن نهاد، عملیاتی می‌شود.

ماده ۲- اهداف

الف) هدف اصلی

- کمک به تسریع فرآیند فقرزدایی از طریق توانمندسازی جوامع محلی

ب) اهداف فرعی

- تقویت خود اتکایی جوامع محلی در فرایند توسعه
- تشکیل شبکه «تسهیلگران توسعه محلی برکت» در سطوح منطقه و کشور
- ایجاد تحرک و پویایی در سازمانهای مسئول محلی
- دستیابی به ساز و کارها و فرصتهای کارآفرینی متناسب با شرایط متغیر اکولوژیک و فضایی - مکانی
- توسعه لاگوهای جدید فقرزدایی در کشور

فصل ۲- اصول و راهبردهای حاکم

ماده ۳- اصول

۱. تاکید بر معیشت پایدار و احتراز از وابسته کردن طولانی مدت جوامع هدف به حمایت‌های ملای
۲. رعایت عدالت و تاکید بر بهره‌مندی بیشتر افراد و گروههای کمتر برخوردار
۳. توجه به تنوع زیستی و فرهنگی و قومیتی نواحی مختلف و انعطاف در برنامه‌های اجرایی متناسب با آمایش سرزمین و ویژگیهای فرهنگی، اجتماعی، تاریخی، سیاسی، اکولوژیک و اقتصادی
۴. تاکید بر شفافیت و گردش آزاد اطلاعات در بین جامعه محلی و سایر ذینفعان
۵. تاکید بر استفاده بهینه از منابع و احتراز از ایجاد تبعیض و تشدید اختلافات درونی و بین جوامع

۶. همراستایی طرحها و پروژهها با برنامه توسعه کشور و طرحهای ملی از جمله آمایش سرزمین، برنامه‌های توسعه بخشی، منطقه‌ای، ناحیه‌ای و محلی

ماده ۴- راهبردها

۱. بهره‌گیری از رویکرد مشارکتی و اقدامات اجتماعی به جای تصدیگری در سه محور:

الف) ظرفیت سازی (شناخت و احیاء ظرفیت های محیط طبیعی، سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی)
ب) توانمندسازی و مشارکت همه‌جانبه جامعه (یادگیری مشارکتی، مسئولیت‌پذیری، ملاکیت جامعه و ارتقای سطح مشارکت جامعه در مراحل مختلف اجرای طرحها و تصمیم‌گیریها)
ج) نهادسازی (سازماندهی اجتماعی، تبیین نقشها، مسئولیتها و سازوکارهای پاسخگویی با تشکیل ارکان تصمیم‌گیری، اجرایی و نظارتی)

۲. استفاده از ساز و کارهای نوآورانه و مبتنی بر شواهد علمی برای احیاء و بهره‌برداری از منابع و پتانسیل‌های محلی

۳. جلب مشارکت فعال کلیه بخشها و ذینفعان در سطوح ملی، ناحیه‌ای و محلی با استفاده از ظرفیتهای قابل احیاء و مغفول

۴. تاکید بر شناسایی و اجرای پروژه در جوامع محروم و در قلمروهایی که به هر دلیل از گردونه توسعه ملی، منطقه‌ای و محلی بازمانده‌اند اعم از شهری، حاشیه شهر، روستایی و عشایری.

فصل ۳- مراحل اجرا

ماده ۵- فرایند انجام کار از هفت مرحله اصلی تشکیل می‌شود که در اجرای هر مرحله نقش

بنیاد برکت، مشاور و نهاد مجری مشخص شده است. این مراحل عبارتند از:

(۱) مکان‌گزینی و شناسایی ظرفیتهای توسعه

(۲) انتخاب تسهیلگر و برگزاری جلسات توجیهی و آموزشی

(۳) تدوین و اجرای برنامه اقدام

(۴) تعیین ساز و کار اجرایی نهاد مجری و نحوه تامین ملای

(۵) آموزش

(۶) پایش، ارزشیابی و مستندسازی

(۷) خروج بنیاد برکت از فرآیند اجرای پروژه

مرحله ۱: مکان‌گزینی و شناسایی ظرفیتهای توسعه

ماده ۶- بنیاد برکت موظف است طی گامهای ذیل، نسبت به شناسایی و اولویتبندی قلمروها، انتخاب محل هدف و تعیین ظرفیتهای توسعه محل منتخب اقدام نماید.

الف) بررسی و تحلیل اسناد بالادستی مانند سند چشم‌انداز، شناسایی و اولویتبندی قلمروها، انتخاب محل هدف تعیین ظرفیتهای توسعه محل منتخب.

ب) تشکیل بانک اطلاعاتی و پایگاه سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) با هدف ایجاد سیستم یکپارچه اطلاعات پروژه، جمع‌آوری منابع و داده‌ها و تولید نقشه‌های موضوعی مورد نیاز از استانهای مختلف کشور.

ج) تعیین شاخصهای انتخاب قلمروها نظیر ویژگیهای محیط طبیعی و اکولوژیک (وضعیت خاک و منابع اراضی، منابع آب و...) محیط اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی (وضعیت شاخصهای توسعه انسانی از جمله سطح سواد و آموزش، امید به زندگی، بهداشت و درمان، برخورداری از خدمات و...) و اولویتبندی آنها.

د) تعیین فهرست قلمروهای هدف (استان) به عنوان گزینه‌های نهایی.

ه) بررسی و تحلیل اسناد بالادستی هر یک از قلمروهای هدف (استان) شامل طرح آمایش و اسناد توسعه قلمرو هدف (استان) و....

و) تعیین معیارها، انتخاب محل اجرای طرحها و پروژهها از طریق بازدید میدانی و انجام مصاحبه، شناسایی مزیتها و قابلیت‌های محلی و تدوین فهرست اولیه ظرفیتهای توسعه محل (پیوست شماره ۱).

ز) تعیین ظرفیتهای توسعه محل هدف و فعالیتهای اقتصادی دارای اولویت بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده، انجام مطالعات تفصیلی اجتماعی - اقتصادی و توسعه فضایی - کلابدی و مشورت با ذینفعان مرتبط از جمله استانداری، جهاد کشاورزی، بنیاد مسکن، امور عشایر و... (پیوست شماره ۱).

مرحله ۲: انتخاب تسهیلگر و برگزاری جلسات توجیهی و آموزشی

ماده ۷- بنیاد برکت موظف است بر اساس ضوابط مورد عمل کمیته تحقیق و توسعه بنیاد برکت، نسبت به انتخاب تسهیلگر، اقدام و سپس جلسات توجیهی مربوط را به منظور هدایت چگونگی انجام مطالعات، برنامه ریزی، تهیه سند اقدام، تقویت نقش تسهیلگری، پایش، ارزشیابی، مستندسازی و... برگزار نماید.

مرحله ۳: تدوین و اجرای برنامه اقدام

ماده ۸- تسهیلگر موظف است با توجه به ظرفیتهای شناسایی شده نسبت به تعیین طرحها و پروژههای نهایی درمحل‌های هدف و تدوین و اجرای برنامه اقدام از طریق جلب مشارکت و سازماندهی جوامع محلی و در قلاب نهاد مجری به ترتیب ذیل، عمل نماید.

الف) بررسی اجتماعی محل (روستا) به منظور شناخت جامعه و تسهیل فرایند نهادسازی (پیوست شماره ۳)
ب) شناسایی و انتخاب فرد یا افرادی به عنوان تسهیلگران و رابطین محلی. این افراد اعضای شبکه تسهیلگران محلی به‌شمار می‌آیند.

ج) تکمیل اطلاعات برای هر طرح و پروژه دارای اولویتبند («ز» مرحله اول)، امکان‌سنجی و ارائه اطلاعات به بنیاد برکت به منظور ارزیابی اولیه طرحها، پروژهها و فعالیتهای اقتصادی هر جامعه محلی و تعیین نحوه تأمین ملای بر اساس مفاد مرحله ۴ این آیین‌نامه

د) ارزیابی همه‌جانبه طرحها و پروژههای تعیین شده اعم از اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و... توسط تسهیلگر، تکمیل اطلاعات و اعلام نتیجه ارزیابی.

ه) اخذ فهرست طرحها و پروژههای مصوب. در این رابطه بنیاد برکت موظف است هر یک از طرحها و پروژههای دریافتی را با توجه به نتایج ارزیابیهای صورت پذیرفته و بر اساس ضوابط مورد عمل، بررسی و در صورت تأیید، تصویب نماید.

و) نزدیک کردن نظرات کارشناسی با نظرات جامعه محلی و ذینفعان از طریق مذاکره با همکاری نمایندگان دستگاههای بین بخشی

ز) تدوین برنامه ساماندهی و اجرای طرحها و پروژههای مصوب (پیوست شماره ۴)

ح) جلب مشارکت افراد در روند اجرای طرحها و پروژههای مصوب و سهم‌گذاری در آنها

ط) تشکیل نهاد مجری (پیوست شماره ۵) در صورت عدم وجود نهاد حقوقی کارا

مرحله ۴: سازوکار اجرایی نهاد مجری و نحوه تأمین ملای

ماده ۹- پس از تشکیل نهاد مجری، بنیاد برکت بعنوان سهام دار و به یکی از شیوه‌های ذیل، در ارکان نهاد تشکیل شده حضور می‌یابد.

الف) با میزان سهام متغیر تا حداکثر به میزان ۴۹ درصد اجرای پروژه که با توجه به شرایط پروژه، ناحیه و سرمایه اجتماعی و انسانی و آورده مردم تعیین می‌شود.

ب) تمام یا بخشی از سهم آورده مردم متناسب با وضعیت درآمدشان، با رعایت ضوابط و مقررات ستاد اجرائی فرمان حضرت امام (ره) به صورت قرض‌لاحسنه در اختیار آنها قرار می‌گیرد. تصمیم‌گیری در خصوص این سهم بر اساس پیشنهاد معاونت اقتصادی و تأیید هیأت مدیره بنیاد برکت انجام می‌پذیرد.

تبصره ۱: تا حد امکان باید تلاش شود در صورت بهره‌گیری از شیوه قرض‌لاحسنه، بازپرداخت از طریق سود حاصل از فعالیت نهاد، مطابق با جدول زمانبندی انجام پذیرد.

تبصره ۲: نهادهای مجری تشکیل شده ملزم به کسب مجوزهای لازم با هماهنگی دستگاههای اجرایی محلی هستند.

ماده ۱۰- اطلاع رسانی در محلهایی که این پروژهها اجرا می‌شوند باید به صورت وسیع انجام پذیرد و تلاش شود تا تمامی افرادی که می‌توانند در پروژه نقش آفرینی داشته باشند؛ از حق عضویت در پروژه برخوردار شوند. در این رابطه قدرالسهم هر یک به میزان آورده آنان از قبیل زمین، آب، پول نقد و... به نام خودشان ثبت می‌شود.

تبصره: اشخاص حقیقی یا حقوقی که تمایل دارند با سرمایه خود مشارکت نمایند ولی در محل ساکن نیستند می‌توانند تا میزان ۱۵ سهام بنیاد برکت را خریداری کنند.

ماده ۱۱- بنیاد برکت می‌تواند در صورتیکه مردم تمایل به مشارکت در سهم ۴۹ درصدی بنیاد را داشته باشند؛ از ساز و کار سیستم بانکی استفاده نماید.

ماده ۱۲- هیات موسس نهاد مجری می‌تواند برحسب شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی محل برای هر فردی سقف سهام تعیین نماید.

ماده ۱۳- بنیاد برکت موظف است در ارکان و هیئت مدیره نهاد تشکیل شده نماینده‌های با حق امضای اسناد معرفی نماید و حضور نماینده بنیاد تا حداقل یک سال پس از آغاز بهره‌برداری در هر پروژه، لازمی است.

تبصره: منابع ملای تامین شده به حساب نهاد مجری تشکیل شده، واریز می‌شود.

ماده ۱۴- حسابرسی نهادها و بنگاهها به یکی از دو روش زیر باید انجام شود:

الف) دریافت گزارش منظم ملای از نهادها با نظارت بنیاد برکت

ب) واگذاری خدمات حسابرسی به مؤسسات مستقل و احراز صلاحیت شده، توسط نهاد مجری

مرحله ۵: آموزش

ماده ۱۵- تسهیلگر موظف است در بدو تاسیس نهاد مجری، تمامی برنامه‌های آموزشی مورد نیاز م از آموزشهایی که برای شکلگیری نهاد ضروری است و نیز آموزشهای مورد نیاز تخصصی را جهت تحویل طرحها و پروژهها به آن نهاد، ارائه دهد (پیوست شماره ۶)

مرحله ۶: پایش، ارزشیابی و مستندسازی

ماده ۱۶- بنیاد برکت موظف است از زمان استقرار نهاد مجری و پس از تعیین شاخصهای عمومی و اختصاصی پایش و ارزشیابی و نیز تواتر و دوره ارزشیابی، نظام پایش و ارزشیابی را در بنیاد مستقر نماید و سازوکارهای پایش و ارزشیابی را به تسهیلگران برکت آموزش دهد (پیوست شماره ۷).

ماده ۱۷- بنیاد برکت باید داده‌های جمع‌آوری شده توسط تسهیلگران برکت را به صورت نظاممند به نظام پایش و ارزشیابی منتقل نماید.

ماده ۱۸- به موازات نظام پایش و ارزشیابی مستقر در بنیاد برکت، نهاد مجری موظف است نظام پایش و ارزشیابی را بین ذینفعان پروژه، شکل دهد. شاخص‌های پایش و ارزشیابی مربوط، توسط تسهیلاتگر تهیه می‌شود و تسهیلاتگر و نهاد مجری موظفند داده‌های جمع‌آوری شده توسط افراد ذی‌نفع را تحلیل و ارائه نمایند.

ماده ۱۹- تسهیلاتگر موظف است بر اساس برون‌داد نظام پایش و ارزشیابی، تا پایان مرحله خروج بنیاد برکت از پروژه، به صورت مستمر، نسبت به اصلاح مسیر، به‌روز رسانی برنامه آموزش، اصلاح نظام حسابرسی و... اقدام و مستندات را به بنیاد برکت ارائه نماید.

مرحله ۷: خروج بنیاد برکت از فرآیند اجرا و پروژه

ماده ۲۰- بنیاد برکت حداقل دو سال پس از آغاز بهره‌برداری و پس از کسب اطمینان از صحت جریان امور که از نظام پایش و ارزشیابی حاصل می‌شود، می‌تواند مطابق با آیین‌نامه واگذاری و خروج از مشارکتهای بنیاد برکت (پیوست شماره ۸) و به روش زیر از هر یک از طرح‌ها و پروژه‌ها (مجموعه و نهادهای تشکیل شده) خارج شود.

- فروش قطعی یا قسطی سهام به سهامداران موجود یا سهامداران محلی جدید (در چارچوب قانون تجارت و رعایت اولویت خرید با سهامداران موجود).

تبصره: در هر حالت به منظور تصمیم‌سازی در مورد نحوه خروج بنیاد برکت از طرح‌ها و پروژه‌ها باید گزارش نهاد پایش و ارزشیابی در مورد پیشینه و چشم‌انداز فعالیت نهادها و وضعیت محدوده هر طرح و پروژه مورد توجه قرار گیرد.

تبصره: بازپرداخت وجوه پرداختی بنیاد برکت، تحت عنوان قرض‌لاحسنه به نهاد مجری، پس از بهره‌برداری از پروژه و به میزان یک سوم سود حاصله سالانه نهاد مجری صورت می‌پذیرد.

فصل ۴- توسعه طرح و همکاری با سایر سازمان‌ها

ماده ۲۱- بنیاد برکت و تسهیلاتگر موظفند همکاری همه سازمانها و دستگاه‌های ذی‌ربط از قبیل استانداری، فرمانداری، بخشداری و... را برای موارد ذیل جلب نمایند:

- (۱) مرحله شناسایی فضایی - مکانی محدوده طرح و پروژه
- (۲) ارائه اطلاعات در دسترس در مرحله مطالعه
- (۳) مشورت در مورد پروژه‌هایی که در طراحی پیشنهاد می‌شوند
- (۴) تسهیل و تسریع در مرحله تخصیص منابع در چارچوب‌های قانونی

۵) کمک به آموزش و ترویج در دوره بهره‌برداری

تبصره: مناسبترین نوع همکاری، ایجاد کمیته مشترک استانی با بنیاد برکت برای انجام هماهنگی در تمام مراحل اجرای فرایند کار است. طرح مسئله و تصویب فرآیند کار در شورای برنامه‌ریزی استان (با ریاست استاندار) در اجرای کار بسیار موثر است.

ماده ۲۲- بنیاد برکت موظف است به منظور لاگوسازی و توسعه طرح، مجموعه دستورالعملهای مورد نیاز را برای گسترش برنامه، تهیه و شبکه تسهیلمان توسعه محلی برکت را با توجه به تسهیلمان محلی شناسایی شده بر اساس ماده ۸ را سازماندهی نماید.

تبصره: تداوم حضور نماینده بنیاد برکت در شبکه تسهیلمان توسعه محلی برکت در کشور برای تداوم ارزشیابی و تبادل تجارب ملی، ضروری است.

ماده ۲۳- این آیین‌نامه در ۴ فصل، ۲۳ ماده و ۸ تبصره تهیه و در یکصد و هشتاد و دومین جلسه هیات مدیره بنیاد برکت به تاریخ ۱۳۹۴/۶/۲۹ مصوب گردید.